

59 עוד מבררת הגמרא: ומגלן דיאשיה הוא שמלך עליהן. מבאר
 60 הגמרא: דכתיב בענין ביעור העבודה זרה שבכל ארץ ישראל על ידי
 61 המלך יאשיהו (מלכים ב' כג ז). ויאמר מה הציון הלו אשר אני
 62 ראה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא
 63 מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בית
 64 אל, וקשה, וכי מה מיבו של יאשיהו בבית אל – וכי מה לו
 65 ליאשיהו שהיה מלך יהודה בבית אל שהיתה תחת מלכות ישראל
 66 של עשרת השבטים, אלא כשהתחזין ירמיהו לשבת ראובן ושבת גד
 67 וחצי שבת מנשה ועשרת השבטים, יאשיהו מלך עליהם.
 68 רב נחמן בר יצחק אמר, מהכא, מפסוק זה אנו למדים שיאשיהו
 69 מלך יהודה מלך על עשרת השבטים, שנאמר (הושע ו יא) עם יהודה
 70 שת קציר לך בשובי שבות עמי, ותיבת 'קציר' נדרשת כאילו נאמר
 71 'קצין' לפי שאותיות ר"ש ונ"ן מתחלפות, והמשמעות היא שמלך
 72 יהודה יהיה קצין גם על ישראל הנקראים עמי.

משנה

73 המשנה מבאר את דין בתי החצרים: בתי החצרים – בתים בערים
 74 שאינן מוקפות חומה, נותנין להם כח יפה – את הזכות והמעלה
 75 שפכתה ערי חומה, וכח יפה – ואת הזכות והמעלה שפכדות.
 76 מפרשת המשנה: נגאלין מיד וכן במשך כל שנים עשר חדש
 77 הראשונים, ויפה בזה כוח פכתיים שבערי חומה, ולא כשדות שאינן
 78 נגאלין אלא לאחר שתי שנים ממכירתן, ויוצאין ביובל – בשנת
 79 היובל הרי הם שנים לרשות המוכר, אם לא גאלם קודם לכן, לפי
 80 שמכירתם מתחילה אינה אלא עד שנת היובל, וכשבא לפדות קודם
 81 שיגיע היובל, הרי הוא פודה בגרעון כסף – על ידי שמחזיר המוכר
 82 ללוקח את דמי הבית ומנכה לו הלוקח מדמי המכר את השנים שכבר
 83 עברו, שכיון שמכירתן עד היובל היא, הרי דמי המכירה מתחלקים
 84 לארבעים ותשע שנים, כשדות שמכירתן עד היובל היא, ולא כבתי
 85 ערי חומה שאינם יוצאים ביובל, ומכירתם היא מכירה עולמית,
 86 ולפיכך בהם אין המוכר מנכה כלום מן הדמים אלא הרי הוא פודה
 87 באותם הדמים שמכרם לו.
 88

נמרא

89 תנו רבנן בברייתא, נאמר בתורה בענין מכירת בית בעיר שאינה
 90 מוקפת חומה (ויקרא כה לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב
 91 על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וביבול יצא, הקישו הכתוב
 92 את בתי החצרים לשדה אחוזה, ללמד מה שדה אחוזה יוצא
 93 מרשות הלוקח לרשות המוכר ביובל ובגרעון כסף, אף בתי
 94 החצרים יוצאין מרשות הלוקח לרשות המוכר ביובל ובגרעון כסף.
 95 שואלת הברייתא: אי – שמה יש ללמוד מן ההיקש גם שמה שדה
 96 אחוזה אינה נגאלת בפחות משתי שנים, אף בתי החצרים נאמר
 97 שאינם נגאלים בפחות משתי שנים. משיבה הברייתא: תלמוד
 98 לומר 'אנולת תהיה לו' שמשמע מיד, כיון שלא הוגבל לזמן מסוים.
 99 שואלת הברייתא: הואיל ונתת להם כח יפה שפכדות לצאת ביובל
 100 ולהיפדות בגרעון כסף, וכח יפה שפכתיים להיפדות אף בשנה
 101 הראשונה למכירה, יכול הייתי אומר שלא יצאו למוכר ביובל,
 102 תלמוד לומר 'וביובל יצא'. שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה היא
 103 כוונת הברייתא. מדוע היינו סבורים לומר שלא יצאו ביובל, הלא
 104 הוקשו לשדה אחוזה היוצאת ביובל, וכשם ששדה אחוזה יוצאת
 105 ביובל כך יש ללמוד לבתי החצרים שיצאו ביובל, ומדוע חריך את
 106 הפסוק 'וביובל יצא' ללמד זאת. מבאר הגמרא: אמר רב הונא, לא
 107 נצרכא – הפסוק 'וביובל יצא' לא הוצרך למקרה של מכירת בית,
 108 אלא למקדש בית כבתי החצרים, ונאלו אחר – ובא אדם אחר
 109 ופדאו מיד הקדש, ופגע בו יובל בשנה שנייה לגאולתו, שבתורה
 110 לא התפרש דין 'מקדש' אלא לגבי בתי ערי חומה ושדה אחוזה,
 111 ומעתה למאי מדמית ליה – לדינו של איזה מהן תדמה את בתי
 112 החצרים, אי למקדש בית כבתי ערי חומה מדמית ליה, אי חליט
 113 ליה ללוקח – יהיה הדין שהבית נחלט ברשות הלוקח, שכך הדין

1 שואלת הגמרא: הניחא – תירוץ זה שמנו יובלות בכדי לדעת מנין
 2 השנים לשמיטה, הוא נכון רק לרבנן דאמרי שנת המשים אינה מן
 3 המנין – ששנת היובל אינה נמנית במנין שנות השמיטה, אלא מנין
 4 שנות השמיטה מתחיל לאחר שנה זו, מובן אם כן מדוע מנו יובלות,
 5 שאילו לא היו מונים יובלות, היו מונים את שנת היובל לשנה
 6 ראשונה למנין השמיטה, ונמצאת שנת השמיטה שלא בזמנה, אלא
 7 לרבי יהודה דאמר שנת המשים עולה לכאן ולכאן – ששנת היובל
 8 נמנית גם לשנת החמשים לשנות היובל וגם לשנה הראשונה למנין
 9 שנות השמיטה, למה לי – לשם מה הוצרכו למנות חמשים שנה
 10 לדעת מתי שנת היובל, בשמיטין סניא – הלא במנין שנות השמיטה
 11 די, שלעולם שנה השביעית היא שנת השמיטה ואין כלל חילוק מתי
 12 היא שנת היובל. משיבה הגמרא: הא ודאי דלא כרבי יהודה –
 13 ברייתא זו ששינו בה שהיו מונין שנות היובל, וביארנוה שמנו אותן
 14 בכדי לדעת מנין שנות השמיטה, בודאי איננה בשיטת רבי יהודה.
 15 בברייתא לעיל (לב): שנינו שמשגלו שבת ראובן ושבת גד וחצי שבת
 16 מנשה בימי סנחריב לא נהגה עוד מצות היובל. שואלת הגמרא: וכי
 17 האם לא מנו שמיטין ויובלות בימי סנחריב, והכתיב בנבואת ירמיה
 18 שנים הרבה לאחר מכן ובימי צדקיהו המלך (ירמיה לז יד) 'מקץ
 19 שבע שנים ושלחו איש את אחיו העברי אשר ימבר לך' והיוני
 20 פהו – ונשאנו ונתנו בדברי הכתוב 'מקץ שבע שנים' שמשמע
 21 ששלחו העבדים הוא לאחר השנה השביעית, והכתיב שם בהמשך
 22 הכתוב 'ועברך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך', הרי ששילוח עבד
 23 עברי הוא לאחר שש שנים בתחילת השנה השביעית. ואמר רב
 24 נחמן בר יצחק ליישב זאת, שש שנים שנאמרו בהמשך הכתוב היינו
 25 לנמכר – לעבד עברי הנמכר בתחילה, שבהגיע שש שנים הוא זמן
 26 יציאתו לחפשי, כפי שנאמר בתורה (שמות כא ב) 'כי תקנה עבד עברי
 27 שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי הנם', ושבע שנים שנאמרו
 28 בירמיה היינו לגרעון – לעבד שלא היה חפץ לצאת לחפשי לאחר
 29 שש שנים, שדינו שהאדון מביאו לפני בית דין והעבד אומר בפניהם
 30 שאינו חפץ לצאת, והאדון רוצע את אונזו במרצע ובכך נשאר עבדו
 31 עד שנת היובל, ואם חלה שנת היובל בשנה השמינית לרציעתו הרי
 32 הוא יוצא אז לחפשי. ומכל מקום מוכר בימי צדקיהו עדיין נהגה
 33 מצות היובל, וכל שכן שלא בטלה לפני כן בימי סנחריב. מתרצת
 34 הגמרא: והוא בתוכחה כתיב – פסוק זה שבירמיה בתוך דברי
 35 התוכחה נאמר, וקאמר נביא השלחתם – והוכיחם הנביא על הזמן
 36 שעדיין נהגה מצות יובל, האם אז שלחתם את עבדיכם לחפשי, אולם
 37 באמת עתה אינה נהגת מצוה זו.
 38 מקשה הגמרא: וכי אפשר לומר שפסוק זה אינו אלא תוכחה על זמן
 39 קודם, ואילו עתה אינה נהגת מצות יובל והיו פטורים מלשלח את
 40 עבדיהם לחפשי, והכתיב בפסוקים קודם, כאשר הוכיחם על כך
 41 הנביא בראשונה (ירמיה שם ז), 'ושמעו וישלחו', הרי שהיתה
 42 התוכחה בזמן שהיובל נהג בה באותה שעה. מתרצת הגמרא: אלא
 43 אמר רבי יוחנן, אכן בימי ירמיה נהגה מצות היובל, אולם בימי
 44 סנחריב לא נהגה, והיינו לפי שרמיה החזיר – ירמיה החזיר מן
 45 הגלות לארץ ישראל את שבת ראובן ושבת גד וחצי שבת מנשה, וכן
 46 את כל עשרת השבטים, ושוב היו כל יושביה עליה ולכן חזרו
 47 והתחייבו במצות היובל, ויאשיהו בן אמון מלך יהודה הוא אשר
 48 מלך עליהן.
 49 מבררת הגמרא: ומנא לן דהרור – ומנין לנו זאת שאכן שבו שבת
 50 ראובן ושבת גד וחצי שבת מנשה וכל עשרת השבטים מגלותם.
 51 מבאר הגמרא: דכתיב בנבואת יחזקאל שהתנבא בימי צדקיהו
 52 שמלך באחר עשר שנים האחרונות שלפני החורבן, על האל
 53 העתידה לבוא עליהם בעונותיהם (יחזקאל ז יג), 'כי המוכר את
 54 הממכר לא ישוב', שעתידיים אתם לגלות מן הארץ והיובל יתבטל
 55 ויותר לא ישובו השדות המכורות לבעליהן, והדבר תמוה, וכי אפשר
 56 שיוכל כבר היה בטל, ונביא מתנבא עליו שיבטל, אלא מלמד
 57 שהחזיר ירמיה לעשרת השבטים מגלותם, ושוב היתה נהגת מצות
 58 היובל, ובאותו הזמן עומד היה הנביא והתנבא שאם יגלו יבטל היובל.

מִבְּקִשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֹאכַל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ: כֹּא וְאֶת־צִדְקָתָהּ מִלֶּדְ-יְהוָה וְאֶת־שָׂרְיוֹ אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מִלֶּדְ בְּכָל הָעֲלִיּוֹם מֵעַלֵיכֶם: כִּי הִנְנִי מִצְוָה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ וּשְׂרָפָהּ בְּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׂמֵמָה מֵאִין יֵשֵׁב: לֹג כֹּה פֹה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ לֹא־שְׂמֵתִי: כֹּו גַם־זָרַע יַעֲקֹוב וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאם מִקַּחַת מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלֵיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב בְּיֶאֱשִׁיב אֶת־שְׁבוֹתָם וְרַחֲמֵתִים: הפטרה לפרשת שקלים נדפסה בעמ' קנו

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' א

והירץ רב הונא שהכוונה למקדיש בתי החצרים ופדאה אחר וחל
 יובל בשנה השניה לפדיותו, ומלמדנו הכתוב שיוצא לבעלים. עתה
 מביאה הגמרא שדבר זה שני במחלוקת: ופליגא דרבי אושעיא -
 דברי רב הונא חולקים על דבריו של רבי אושעיא, דאמר רבי
 אושעיא, הכל - כל הדברים הנפדים מיד הקדש, היו בכלל ונתן
 הכסף וקם לו - היו כלולים בכתוב ו'אם גאל יגאל את השדה
 המקדיש אתו ויסקף חמשית קסף ערףך עליו וקם לו' (ויקרא כו ט).
 שמשמע שדבר הנקנה מיד הקדש נשאר ביד הקונה לעולם, כשפרט
 לך הנתונ ב'גואל שדה אחוזה של אחרים מיד הקדש, ו'היה השדה
 ב'צאתו ב'יובל קדש לה' (שם כא), היינו שהשדה יוצאת ביובל
 ומתחלקת לכהנים, מעתה נאמר ששדה הוא דפרק ליה ונפקא
 לכהנים - שדוקא שדה הוא הדבר היחיד שאותו הוציאה התורה
 מכלל זה ואמרה שכאשר פודים אותו יוצא ביובל לכהנים, אבל הקד
 ב'דקנימי קנימי - אבל יתר הדברים ובכללם בתי החצרים שלא
 הוצאו מן הכלל, נשארו בדין זה שאינם יוצאים מיד הפודה אותם.
 והרי חולק בזה על רב הונא שאמר שכאשר גאל אחר מן ההקדש,
 יוצא ממנו וחוזר לבעליו ביובל.
 שואלת הגמרא: מעתה לפי רבי אושעיא שאף מקדיש ופדאו אחר
 אינו חוזר למוכר ביובל, אם כן מה שנאמר 'ב'יובל יצא למה לי.
 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, לא נצרכא - לא הוצרך הכתוב לפי
 רב אושעיא, אלא למוכר בית ב'כתי החצרים ופגע בו יובל בשנה
 שניה למכירתו, שלולי פסוק זה היינו סבורים לומר שלא יצא ביובל,
 שכן למאי מדמית ליה - לדינו של מי תדמה את בתי החצרים
 במקרה זה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח -
 היה צריך להיות הדין שהבית נחלט כבר ללוקח מאחר שלא נגאל
 בתוך השנה הראשונה, אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי
 - היה צריך להיות הדין שישלים המוכר ללוקח ותשאר השדה בידו
 עוד שנה ואז יחזור למוכר בחינם, שכך הוא הדין בשדה אחוזה כמו
 ששינונו בברייתא לעיל (כט): להכי אצטריך הכתוב 'ב'יובל יצא'
 ללמדנו שיצא מיד בבוא היובל מרשות הלוקח לרשות המוכר.
 מביאה הגמרא ברייתא שבה מוכח כדברי רב הונא ושלא כדברי רבי
 אושעיא: תניא ב'נותיה דרב הונא שהמקדיש בית בבתי החצרים
 וגאלה אדם אחר מיד ההקדש יוצא ביובל חוזר לבעלים, ותיבתא
 דרבי אושעיא שאמר שהשדה עומדת ברשות הלוקח לעולם. שכך
 שינונו המקדיש בית ב'כתי החצרים, הרי זה גואל מיד - רשות ביד
 המקדיש לפדותו מרשות הקדש מיד ואינו צריך להמתין עד לאחר
 שנתים כמוכר שדה אחוזה, וכן גואלו לעולם - יכול לפדותו עד
 עולם, ולא כמוכר בית בעיר חומה שיכול לגואלו רק עד שנים עשר
 חודש, וכן אפילו אם גאלו אחר מיד ההקדש יכול המקדיש לגואלו
 מידו, ולא כשדה אחוזה שלאחר שפדאה אחר מיד ההקדש אינו
 חוזרת לבעלים עוד, גאלו אחר מיד הקדש והניע יובל ולא נגאל
 על ידי המקדיש מיד הגואל, חוזר לבעלים ב'יובל בחינם, והיינו
 כדברי רב הונא שהיובל מוציאו מיד הגואל ליד הבעלים בחינם.

1 במקדיש בית בעיר חומה כפי ששינונו לעיל (לא): ואי למקדיש שדה
 2 אחוזה מדמית ליה, לכהנים נפקא - יהיה הדין שהבית יצא ביובל
 3 לרשות הכהנים, שכך הדין במקדיש שדה אחוזה, כמו ששינונו לעיל
 4 (כה), ומכל מקום בודאי לא יהיה הדין שיצא ביובל לרשות המוכר,
 5 וזה מה ששאלה הברייתא 'יכול לא יצא ביובל', להכי אצטריך
 6 הכתוב 'ב'יובל יצא' ללמד שאף מקדיש בית בעיר שאינה מוקפת
 7 חומה וגאלו אחר ופגע בו יובל, יוצא לרשות המוכר.
 8 מתקין לה - הקשה רב ועירא על תירוצו של רב הונא, מאי איריא
 9 - מדוע נקט דווקא מקרה שגאלו אחר מיד הקדש שאז יוצא ביובל
 10 לרשות המוכר, אפילו לא גאלו נמי - מדוע שלא נלמד מן הכתוב
 11 'ב'יובל יצא' שאפילו אם לא פדאו אחר מיד הקדש, הרי הבית יוצא
 12 ביובל לרשות המוכר. אמר ליה אביי לרב ועירא, אמנם היה לנו
 13 לדרוש שאף בלא גאלו אחר מיד הקדש הרי הוא יוצא ביובל לבעליו
 14 בחינם, אלא בכדי שלא יאמר שהקדש יוצא לחולין בלא פדיון,
 15 לכן הדין שאינו יוצא מרשות הקדש בחינם.
 16 מבררת הגמרא: מנלן - מנין לנו לומר סברא זו שאין הקדש יוצא
 17 ללא פדיון, ושלכן אין בתי החצרים יוצאים ביובל מרשות ההקדש
 18 למוכר בחינם. מבארת הגמרא: לומדים זאת בקל חומר מדינו של
 19 בן לוי, מה אם בן לוי שאפילו שיפה פחו בממקרו - שכאשר מכר
 20 שדה או בית יש לו זכויות לקבל לרשותו בחזרה את מה שמכר,
 21 ששדה שמכר יכול לפדותה אפילו לפני שתי שנים, ובית בעיר חומה
 22 יכול לפדות לעולם, ומכל מקום הורע פחו בהקדשו - בהקדש אין
 23 לו מעלה זו לקבל לרשותו בחזרה את מה שהקדיש בלא פדיון, כפי
 24 שיבאר בסמוך, וישראל שהורע פחו בממקרו - ישראל שכאשר
 25 מכר שדה או בית אין לו זכויות לקבל לרשותו בחזרה את מה שמכר,
 26 ששדות יכול לפדות רק לאחר שתי שנים מהמכירה, ובתי ערי חומה
 27 יכול לפדות רק עד שנה מהמכירה, אינו דין שהורע פחו בהקדשו
 28 - וכי אין הסברא נותנת שאף בהקדש לא תהיה לו הזכויות לקבל
 29 לרשותו בחזרה את מה שהקדיש בלא פדיון.
 30 מבררת הגמרא: והתם מנלן - ומנין לנו זאת שכן לוי אינו מקבל
 31 לרשותו בחזרה את מה שהקדיש בלא פדיון. מבארת הגמרא: דתניא
 32 בברייתא, נאמר בכתוב לגבי הקונה בית או שדה מלוי (ויקרא כה לג)
 33 'אשר יגאל מן הלויים ויצא ממכר בית ועיר אחרתו ביבל, ואילו היה
 34 נאמר רק 'ויצא ממכר' בלא תיבות בית ועיר אחרתו, שומע אני
 35 מכר, שאפילו עבדיו מטלטליו ושקריו שנמכרו לאחר הרי הם
 36 יוצאים ביובל, תלמוד לומר 'בית ועיר אחרתו' ולא דברים
 37 המטלטלים, שואלת הברייתא: אם כן מה תלמוד לומר 'ממכר'
 38 שמשמע כל דבר. מתרצת הברייתא: מפכריו יוצא בהנם - דווקא
 39 דבר הנמכר יוצא בחזרה לרשות הלוי ביובל בחינם, ואין הקדש
 40 יוצא בחזרה לרשות הלוי בהנם אלא בפדיון.
 41 לעיל שינונו בברייתא שלולי הפסוק 'ב'יובל יצא', היה מקום לומר
 42 שבתי החצרים לא יצאו ביובל, והגמרא שאלה מדוע היינו סבורים
 43 לומר כך, הלא בתי החצרים הוקשו לשדה אחוזה היוצאת ביובל,

עד שיהא ערי הלויים, היינו, ערים שניתנו ללויים בימי יהושע, ולא
 לוי שירש מאבי אמו ישראל, שאינו גואל כלוי, דברי רבי. והכמים
 אומרים, אין דברים הללו שיהא גואל לעולם וכמו לוי אמורים,
 אלא בערי הלויים, למעט לוי שירש מאבי אמו ישראל, שאינו גואל
 כלוי, אולם אם אך עיר זו ניתנה ללוי על ידי יהושע, אף ישראל
 שירש מאבי אמו לוי בית זה, נהג דין זה כלוי, לפי שלא תלתה
 התורה דין זה אלא בערי הלויים ולא שיהיה המוכר עצמו לוי.

נמרא

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי מתחילתן לסופן: שנינו במשנה
 בדברי רבי שישאל שירש את אבי אמו לוי וכן לוי שירש את אבי
 אמו ישראל אינו גואל כסדר הזה, היינו כאמור בפרשת בתי ערי
 חומה שאינו גואל בית בעיר חומה אלא רק עד שנה ממכירתו.
 מדייקת הגמרא: ואלא כמאן – כמו מי הוא דינו, ודאי כגון לוי,
 והדר תני – ומיד לאחר מכן מסיים רבי בדבריו ללמוד מן הפסוק
 שאין דין גאולת לוי נהג אלא עד שיהא המוכר לוי והבית מערי
 הלויים, הרי שבשני האופנים האמורים דין הגאולה הוא כישראל
 ולא כבן לוי.

מתרצת הגמרא: אימא – תאמר בגירסת משנתנו כך, אינו גואל
 אלא כפסוק הזה, שאין ישראל שירש את אבי אמו לוי וכן לוי שירש
 את אבי אמו ישראל, שניהם אינם גואלים אלא כדרך שגואל
 ישראל, שאין דין גאולת לוי נהג אלא עד שיהא לוי וערי הלויים,
 דברי רבי.

שואלת הגמרא: בשלמא ערי הלויים מובן מה שמצריך רבי שיהיה
 דווקא העיר מערי הלויים ולא לוי שירש את נחלת אבי אמו הישראל,
 דבתיב 'פי בתי ערי הלויים היא אהנותם, הרי שהקפידה תורה
 שתהא העיר מערי הלויים, אלא מה שמצריך רבי שיהיה המוכר לוי
 ולא ישראל שירש נחלה בערי הלויים מאבי אמו לוי, מנלן. משיבה
 הגמרא: דבתיב בתחילת הפסוק 'ואשר ינאל מן הלויים, משמע
 שדין זה אמור רק למקצת מן הלויים, וכפי שהביריתא להלן ממועטת
 מזה לוי שהוא ממוזר או נתין, ומכך יש ללמוד שכל שכן ישראל
 שירש מאבי אמו לוי, שהוא ישראל גמור, שאינו גואל לעולם כבן
 לוי.

ותניא – וכפי ששינוי בביריתא (תורת כהנים בדר פ"ו ה"ו) שיש
 לדרוש כך, נאמר בכתוב (ויקרא שם) 'ואשר ינאל מן הלויים, אילו
 לא היה נאמר פסוק זה אלא רק הפסוק הקודם 'גאלת עולם תהיה
 ללויים, יבול הייתי אומר, שדווקא לוי מישאל, והיינו שמכר לוי
 לישראל, הוא הלוי ינאל לעולם את הבית שמכר לו בעיר חומה, לפי
 שזה הלוי מצינו שיהא כחו לענין גאולה שגואל לעולם, וזה
 הישראל הקונה הורע כחו בענין הגאולה, שהרי הוא גואל רק עד
 שנה מהמכירה, אבל כאשר לוי גואל מלוי חבירו, לא יוכל לגאול
 את הבית שמכר לו בעיר חומה לאחר תום שנת ממכרו, לפי שזה
 יפה כחו וזה יפה כחו, ששניהם גואלין לעולם, ונאמר שבאופן זה
 יהיה הדין כשאר בתי ערי חומה שלאחר שנה נחלת הבית ללוקה,
 תלמוד לומר 'ואשר ינאל מן הלויים, שמשמע שכל הבא לגאול
 מלוי כך דינו, בין אם הוא ישראל ובין אם הוא לוי. וממה שנאמר 'מן
 הלויים, יש לדרוש גם כלפי הלוי הבא לגאול, שרק מקצת מן הלויים
 גואלים לעולם ולא כל הלויים, שיש מי שהוא לוי ואף על פי כן אין
 דינו לגאול לעולם, והיינו פירט לכן לוי שהוא ממוזר ונתין – שאיננו
 היתה ממוזרת או מן הנתינים, שאינו גואל לעולם כבן לוי, ומכך יש
 ללמוד שכל שכן ישראל שירש מאבי אמו לוי, שהוא ישראל גמור,
 שאינו גואל לעולם כבן לוי.

שנינו במשנה: והכמים אומרים, אין דברים הללו אמורים אלא
 בערי הלויים. מבארת הגמרא: כוונת חכמים היא שצריך רק שיהיה
 ערי הלויים, אבל עד שיהא המוכר עצמו לוי לא אמרינן – אין
 צריך לכך. לפי שסברו שלא תלתה התורה דין זה אלא בערי הלויים
 ולא שיהיה המוכר עצמו לוי.

משנה

במשנה הקודמת נתבאר דין בתי החצרים, עתה מבארת המשנה כמה
 בתים יהיו ויחשבו בתי החצרים ואפילו אם יהיו מקופות חומה: ואלו
 הן הערים שדינם כבתי החצרים, עיר שיש בה רק שני חצרים של
 שני [שני] בתים בכל חצר, אף על פי שמוקפות חומה מימות
 יהושע בן נון, הרי הן כבתי חצרים, לפי שעיר חומה היא רק זו שיש
 בה לכל הפחות שלש חצרות של שני בתים בכל חצר, כמבואר
 במשנה לעיל (לב).

נמרא

הגמרא מביאה את המקור לדברי משנתנו: תנו רבנן, נאמר בכתוב
 (ויקרא כה לא) 'ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על שדה
 הארץ יחשב גאלה תהיה לו ויביל יצא, משמע ששומר 'בתי
 החצרים', וכי האם אינו יודע שאין להם חומה, הלא זו המשמעות
 של בתי החצרים, שאינו ביישוב עיר אלא כמה חצירות הסמוכות זו
 לזו, ואם כן מה תלמוד לומר 'אשר אין להם חומה', אלא ללמדנו
 בא הכתוב שישנם מן המקומות שאף על פי שיש להם חומה הרי
 הם כמי שאין להם חומה, והיינו כאשר אין בה די חצירות להיחשב
 עיר. מבררת הביריתא: וכמה הן מספר הבתים והחצרות שאף אם
 יהיו מוקפות חומה עדיין אינם די בכדי להיחשב עיר. מבארת
 הביריתא: בתים שנים וחצירות שנים – 'בתי משמע שתי בתים
 וחצרים' משמע שתי חצרות, דהיינו שתי חצירות של שני בתים
 בכל אחת.

שואלת הגמרא: ואימא – ושמן תאמר שהכתוב הממעט מקום שאף
 אם הוא מוקף חומה בכל זאת הרי נחשב כבתי החצרים, הכוונה רק
 למקום שיש בית וחצר [בית וחצר], והיינו שאין בכל חצר אלא בית
 אחד שאינה נידונת כעיר, אולם במקום שיש שתי חצרות שבכל חצר
 ישנם שתי בתים, דינם יהיה כעיר חומה. מיישבת הגמרא: אם כן
 שכוונת התורה ללמד על מקום שיש בו רק בית אחד בכל חצר,
 ליכתוב רחמנא רק 'חצרים' בלא תיבת 'בתי', ומזה היינו יודעים
 שודאי הוא שיש בית, וכי תימא אי כתב רחמנא חצרים בלא תיבת
 'ובתי, אזי חצר בלא בית כלל משמע, זה לא יתכן, שהרי ההוא חצר
 בלא בית, קרפף איקרי – אינה נקראת חצר אלא קרפף, ולכן ממה
 שכתב 'בתי החצרים' מוכח שהפסוק מדבר אפילו כאשר יש בה שתי
 חצרות שבכל אחת מהן שני בתים, ועל כך השמיעה התורה שמקום
 כזה אף אם הוא מוקף חומה עדיין אינו נידון כעיר, אלא כבתי החצרים.

משנה

נאמר בכתוב (ויקרא כה לב-לד) 'וערי הלויים בתי ערי אהנותם גאלת
 עולם תהיה ללויים, ואשר ינאל מן הלויים ויצא ממכר בית ועיר
 אהנתו יביל פי בתי ערי הלויים הוא אהנותם בתוך בני ישראל, ושדה
 מגרש עריהם לא ימכר פי אהנות עולם הוא להם'. מבואר בזה שהדין
 הוא שזכותו של הלוי לגאול את נחלתו שיהא בערי הלויים בכל עת
 שירצה, מיד ולעולם, ואף אם לא גאלה הרי היא חוזרת לו ביובל
 וכמבואר במשנה הבאה, נמצא שבבתי ערי חומה שונה דינו של לוי
 מדינו של ישראל, שבית של ישראל נחלט ללוקה לאחר שנה, ואילו
 הלוי גואלו לעולם, וכן בשדה שונה דינו מבישראל, שישאל אינו
 גואלה אלא אחר שנתים מהמכירה, ואילו הלוי גואלה מיד.

משנתנו מבארת מי בכלל 'בן לוי' בדין זה: ישאל שירש את אבי
 אמו שהיה לוי, וקיבל בירושתו בית בעיר חומה, אינו גואל כפסוק
 הזה האמור בבתי ערי חומה שנחלט לאחר שנה, וכפי ששינוי לעיל
 (לא), אלא גואל לעולם כדין האמור בבן לוי. וכן לוי שירש את
 אבי אמו ישראל, ודיה בין נכסיו בית בעיר חומה, אינו גואל כפסוק
 הזה האמור בבתי ערי חומה, אלא דינו כפי האמור אצל בן לוי.
 שנאמר בדין גאולת נחלת בן לוי (ויקרא כה לג) 'כי בתי ערי הלויים
 היא אהנותם, משמע שאין הדין האמור בהם נהג עד שיהא הוא
 המוכר לוי, ולא ישראל שירש מאבי אמו לוי, שאינו גואל כלוי. וכן

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' ב

משנה

נאמר בתורה לענין ערי הלויים (במדבר לה ד-ה) וּמַגְרְשֵׁי הָעָרִים
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוּיִם מִקֵּיר הָעִיר וְחֻצְיָהּ אֵלֶּף אַמָּה סָבִיב, וּמִדָּתָם מִחוּץ
לְעִיר אֵת פֶּאת קְדֻמָּה אֲלֵפִים בְּאֵמֶה' וגו' זֶה יְהִיָּה לָהֶם מִגְרְשֵׁי
הָעָרִים. כלומר שסביב הערים צריך להניח את האלף אמה הסמוכים
לעיר פנייים בלי בנין ובלי זריעה, וזאת משום נוי העיר, והוא הנקרא
'מגרש', ולאחר האלף אמה ועד אלפיים אמה מן העיר היו נוטעים
שדות וכרמים, והוא הנקרא 'שדה'.

משנתנו דנה אם מותר להחליף את המגרש לשדה ואת השדה
למגרש: **אין עוֹשִׂין שָׂדֶה מִגְרֵשׁ** – אין להפוך את אותן אלף אמה
הנטועים שדות וכרמים ולעשות מהן מגרש פני מאילנות ונטיעה.
וְלֹא מִגְרֵשׁ שָׂדֶה – וכן אין להפוך את האלף אמה הפנייים מנטיעה
לעשותם שדה ורועה. **וְלֹא הוֹפְכִים** את האלף אמה של המִגְרֵשׁ,
לבנות בה בתים ולעשותה עיר, וכל שכן **שֶׁלֹא** מחריבים את בתי
העיר לעשותו מִגְרֵשׁ. **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים, בְּעָרֵי
הַלְלוּיִם, אֲבָל בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין שָׂדֶה מִגְרֵשׁ** – מותר לשנות את
מקום האילנות שמאלף ועד אלפיים אמה מן העיר למגרש, לעשותו
מקום הפניי מכלום. (**וְלֹא**) [וּמִגְרֵשׁ שָׂדֶה] – אבל את האלף אמה
הראשונים שהם מגרש אין לשנות לשדה. וכן את האלף אמה של
מִגְרֵשׁ מותר לשנות ולעשות עיר, **וְלֹא עִיר מִגְרֵשׁ** – אבל את העיר
אין לשנות ולעשותה מגרש, וטעם הדבר הוא **שֶׁלֹא יִחְרִיבוּ אֵת עָרֵי
יִשְׂרָאֵל**.

המשנה חוזרת לדין פדיית בית ושדה, ומבארת מה הדין בכהנים
ולויים שמכרו: **הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם מוֹכְרִין** את בתיהם ושדותיהם
לְעוֹלָם, וְגוֹאֲלִין לְעוֹלָם, שאם מכרו בתי ערי חומה, יכולים לפדותם
אפילו לאחר השנה הראשונה, וכן אם מכרו שדות, יכולים לפדותם
אפילו בתוך השנתיים הראשונות, **שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לב) 'אֲוֹלֵת
עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם'**.

גמרא

שנינו במשנה: **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים בְּעָרֵי הַלְלוּיִם
אֲבָל בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין וְכוּ'** שדה מגרש. מבררת הגמרא: **דְּכֹלֵי
עֲלָמָא מִיָּהָא** – לפי כולם מכל מקום, **בְּדָלִיּוּם לֹא מִשְׁנִינִין** – בערי
הלויים אין לשנות לא את המגרש ולא את השדה שסביב העיר, **מִנָּה
הֵי מִיָּלִי**. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, דְּאָמַר קְרָא לִגְבֵי
מְכִירַת נַחֲלַת הַלְוִיִּם (ויקרא כה לד) 'שָׂדֶה מִגְרֵשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמְכְּרוּ',
וּמִבְּרַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: מֵאֵי** – מה הוא האיטור הכלול במה שנאמר **לֹא
יִמְכְּרוּ, אֵילִימָא הכוונה לֹא יִמְכְּרוּ כָּלֵל, וְהָא מִדְּבַתִּיב (ויקרא שם
לב) 'אֲוֹלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם', והיינו שיכולים לפדות בכל זמן,
מִכָּלֵל דְּמִזְבְּנֵי** – מוכח שיכולים למכור מנחלתם, **אֲלָא** מבאר רבי
אלעזר, **מֵאֵי לֹא יִמְכְּרוּ, לֹא יִשְׁנֶה**, שלא ישנו בעריהם לא את
המגרש לשדה ולא את השדה למגרש.

שנינו במשנה: **הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם מוֹכְרִין לְעוֹלָם וְגוֹאֲלִין לְעוֹלָם**. תנו
רַבְּנָן, נאמר בכתוב (ויקרא שם לב) **וְעִיר הַלְוִיִּם בְּתֵי עִיר אֲחֻזָּתָם
אֲוֹלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם, מֵה תִּלְמוּד לֹמַר** – מה מלמדנו הכתוב
בכך. מבארת הברייתא: **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבֵי מְכִירַת שְׂדֵה אַחֻזָּה
(ויקרא שם טו) 'בְּמִסְפַּר שְׁנֵי הַבַּיִתִּים יִמְכְּרוּ לָךְ', שְׂמִכְרֵת הַשְּׂדֵה
היא לכל הפחות עבור שתי שנים שגדלה בהן תבואה, **יְכֹל הֵייתִי
אוֹמַר אָף זֶה בֶּן** – שאף שדה של לוי כך דינה שלא יוכל לפדותה
בפחות משתי שנים מן המכירה, **תִּלְמוּד לֹמַר 'אֲוֹלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה
לְלוּיִם', שיכול לגאול לעולם ואף בתוך שתי שנים מן המכירה. וכן
לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבֵי מְכִירַת שְׂדֵה אַחֻזָּה (ויקרא כו כא) 'וְהָיָה תִּשְׂדֵה
בְּצֻאתוֹ בְּיֹבֵל קֹדֶשׁ לְה'**, שאם לא פדאה המקדיש וקנאה אדם**

אחר והגיע היובל, השדה מתחלקת לכהנים, **יְכֹל אָף זֶה** – שדה של
לוי בן דינה, **תִּלְמוּד לֹמַר 'אֲוֹלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם', שאינה
יוצאת ומתחלקת לכהנים ביובל. וכן לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבֵי מְכִירַת בית
בעיר המוקפת חומה (ויקרא כה ל) 'וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לוֹ
חֹמָה לְצִמְיֹתוֹת לִקְנָה אֹתוֹ לְדִרְתֵּי, והיינו שאם לא גאלה עד שנה,
נחלט הבית לקונה לעולם, **יְכֹל אָף זֶה בֶּן**, שאף בית של לוי כך דינו,
תִּלְמוּד לֹמַר 'אֲוֹלֵת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם', שיכול לגאול לעולם.**

מקשה הגמרא: **בְּשֶׁלְמָא הֵי תִּרְהִי** – שני הדברים הראשונים
שעליהם דיברה הברייתא לגבי לוי שדינו שונה, והיינו מכירת שדה
ומקדיש שדה, **לְתֵי** – מובן שהייתי סבור שדין בן לוי יהיה בהן כדין
ישראל, לפי שישנם בהן לוי, **אֲלָא בְּתֵי עָרֵי חֹמָה לְלוּיִם מִי אֵית
לְהוּ** – וכי בכלל יש ללויים ערים מוקפות חומה, **וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא,
עָרִים חֲלָלוּ הַנִּיתָנִים לְלוּיִם, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא כְּפָרִים קָמִינִים, לפי
שערי הלויים שמשו ערי מקלט לרוצחים, שהרוצח בשגגה נס לשם
ומתגורר שם עד מות הכהן הגדול, ולכך צריך שיהיה יישוב גדול
עבורם, **וְלֹא** עושים אותם כְּפָרִים גְּדוֹלִים, לפי שמתקבצים בהם מכל
המקומות לסחורה, ויהיה בכך סיבה לגואל הדם לשהות שם, ויוכל
לארוב לרוצח ולהורגו, **אֲלָא** עושים אותם עִירֹת בְּיִנְיֹתוֹת בלא
חומה, הרי שערי הלויים כלל לא היו מוקפות חומה, ומדוע הוצרכה
הברייתא ללמוד מפסוק שאין בבתי ערי חומה של לוי דין 'בתי ערי
חומה' שבישראל. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב בְּהִנָּה, לֹא קָשִׁיָּא, בְּאֵן
שְׁהוּקָה וְלְכַסְפָּה יִשָּׁב** – מה שנאמר בברייתא שערי הלויים אינן
מוקפות חומה, היינו שאין מקיפין אותן בתחילה קודם שמתיישבין
בהן, **בְּאֵן שִׁישָׁב וְלְכַסְפָּה הוּקָה** – ומה שמבואר בברייתא לעיל שיש
ללויים בתי ערי חומה, היינו בעיר שישבו בה ולאחר מכן הקיפה
בחומה.**

שואלת הגמרא: **וְכִי הֵאֵי גִּוְנָא** שנעשתה החומה רק לאחר
שהתיישבו בעיר, **מִי הוּיָא חֹמָה** לענין דין 'בתי ערי חומה', שהוצרך
הפסוק למעט שבאופן זה בלויים לא ינהג דין בתי ערי חומה, **וְהִתְנַיָּא
בְּבִרְיָתָא, נאמר בכתוב (ויקרא שם טו) 'אִישׁ כִּי יִמְכַר בֵּית מוֹשָׁב
עִיר חֹמָה', ודרשו מלשון הכתוב 'מושב עיר חומה' שְׁהוּקָה וְלְכַסְפָּה
יִשָּׁב, שמשמע שהבית התיישב בתוך עיר שכבר מוקפת חומה, **וְלֹא
שִׁישָׁב וְלְכַסְפָּה הוּקָה. יְכֹל הֵייתִי אוֹמַר, שאפילו הקיפה יִשְׂרָאֵל
לעיר כאשר נכנסו לארץ בימי יהושע, קודם שתיישבו בה, תיחשב
עיר חומה, דורשת הברייתא שאין הדבר כן, **נֶאֱמַר בְּאֵן 'חֹמָה',
וְנֶאֱמַר לְהֶלֶן כְּבִיבֹשׁ אַרְץ הַבִּשָּׁן מִמְלַכַת עוֹג (דברים ג ה) 'כָּל אֶלֶּה
עָרִים בְּצַרַת חֹמָה גְּבָהָה, מֵה לְהֶלֶן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** – כשם ששם
מדובר שהקיפום הגוים, **אָף בְּאֵן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** – מדובר דווקא
בערים שהוקפו על ידי הגוים לפני בואם של ישראל לארץ, אבל עיר
שהוקפה על ידי ישראל, אפילו קודם שהתיישבו בה, אינה נחשבת
עיר חומה. **יְכֹל הֵייתִי לומר, שעיקר הדבר תלוי בחומה שהקיפה
עובדי כוכבים קודם שישבו של ישראל, ואפילו הקיפה עוֹבְדֵי
כוֹכָבִים לְאַחַר מִבְּנֵי** – לאחר שכבר נכנסו ישראל לארץ, תיחשב עיר
חומה, **נֶאֱמַר לְהֶלֶן (בערי הבשן) 'חֹמָה', וְנֶאֱמַר בְּאֵן 'חֹמָה', מֵה
לְהֶלֶן אֲצֵל עִיר הַבִּשָּׁן מדובר שהקיפה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קודם לכן** –
לפני בואם של ישראל לארצם, **אָף בְּאֵן** – החומה הוצרכת לענין
עיר חומה הוא דווקא כאשר הקיפה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קודם לכן –
לפני כביוש הארץ. מכל מקום מבואר בברייתא שדין 'בתי ערי חומה'
אינו נוהג אלא בערים שהוקפו לפני שהתיישבו בהם, וקשה על
תירוץ הגמרא שהעמידה את דברי הברייתא בענין בתי ערי חומה
ללויים באופן שישבו בערים ולכסוף הוקפו. מתרצת הגמרא: **תְּרַנְמָה
(פירוש רב יוסף קריה דרב סלָא חֲסִידָא את הברייתא שמבואר
בה שיש ללויים ערי חומה, קָמִיָּה דְּרַב פִּפְא, בְּגוֹן שֶׁנֶּפְּלֹו לְהֶן לְלוּיִם
בגורל בימי יהושע******